

Audyt prawny firmy transportowej – kiedy i co warto sprawdzić?

Prowadzenie firmy transportowej wymaga stałego dostosowywania działalności do zmieniających się przepisów, praktyki organów kontrolnych oraz oczekiwań kontrahentów. W branży TSL wiele ryzyk nie wynika wyłącznie z samego wykonywania przewozu, ale także z dokumentów, procedur i umów, które regulują codzienną działalność przedsiębiorcy.

Audyt prawny firmy transportowej pozwala spojrzeć na te obszary z wyprzedzeniem — zanim pojawi się kontrola, spór z kontrahentem, szkoda transportowa, problem z wypłatą odszkodowania albo zarzut nieprawidłowej organizacji przewozu. Nie chodzi przy tym o tworzenie dodatkowych formalności, lecz o sprawdzenie, czy dokumentacja i praktyka działania firmy są ze sobą spójne oraz czy rzeczywiście zabezpieczają interes przedsiębiorcy.

W praktyce audyt prowadzony przez prawników specjalizujących się w prawie transportowym jest szczególnie przydatny wtedy, gdy firma rozwija działalność, zmienia model współpracy z kierowcami lub podwykonawcami, zawiera nowe kontrakty, aktualizuje polisy ubezpieczeniowe albo chce przygotować się do kontroli. W każdym z tych przypadków warto zweryfikować nie tylko zgodność z przepisami, ale również to, czy przyjęte rozwiązania są możliwe do wykonania w realiach codziennej pracy przewoźnika lub spedytora.

Kiedy warto przeprowadzić audyt?

Audyt prawny może być odpowiedzią na konkretną sytuację, na przykład zapowiedzianą kontrolę, spór z kontrahentem, szkodę transportową albo zmianę przepisów. Największą wartość ma jednak wtedy, gdy jest przeprowadzany prewencyjnie. Pozwala wychwycić problemy, które na co dzień mogą nie być widoczne, ale ujawniają się w sytuacjach spornych — przy reklamacji, odmowie zapłaty frachtu, kontroli ITD, PIP lub KAS, a także przy likwidacji szkody przez ubezpieczyciela.

W firmie transportowej szczególne znaczenie ma regularna weryfikacja dokumentacji po zmianach w prawie. Przepisy dotyczące transportu, czasu pracy kierowców, delegowania, kabotażu, SENT, wynagrodzeń kierowców czy obowiązków przewoźników zmieniają się na tyle często, że dokumenty przygotowane kilka lat temu mogą nie odpowiadać aktualnym wymogom. Problemem bywa także to, że firma rozwija działalność szybciej niż jej zaplecze formalne. Dochodzą nowe kierunki przewozów, nowi kontrahenci, inne typy ładunków albo dodatkowi podwykonawcy, a umowy i procedury pozostają bez zmian.

Audyt warto przeprowadzić również przed podpisaniem istotnego kontraktu. W branży transportowej niekorzystne postanowienia umowne bardzo często ujawniają się dopiero wtedy, gdy dojdzie do szkody, opóźnienia albo sporu o wynagrodzenie. Przedsiębiorca powinien wiedzieć, czy obowiązki przewidziane w umowie są możliwe do wykonania, czy odpowiadają jego modelowi działania i czy nie przenoszą na niego ryzyk, których nie obejmuje polisa ubezpieczeniowa.

Istotnym momentem jest także zmiana modelu współpracy z kierowcami lub przewoźnikami. Inne ryzyka wiążą się z zatrudnieniem pracowniczym, inne z B2B, a jeszcze inne z korzystaniem z dalszych podwykonawców. Sama treść umowy nie zawsze wystarcza. Trzeba sprawdzić, czy sposób wykonywania współpracy rzeczywiście odpowiada przyjętemu modelowi oraz czy firma posiada dokumenty potrzebne do wykazania prawidłowości swoich działań.

Audyt prawny ma oczywiście również istotne znaczenie przy sprzedaży firmy transportowej, wejściu inwestora albo planowanym przekształceniu działalności. W takich sytuacjach dokumentacja przedsiębiorstwa, umowy z kontrahentami, model zatrudnienia kierowców, polisy, procedury oraz historia sporów i roszczeń wpływają bezpośrednio na ocenę ryzyka transakcyjnego. Dla sprzedającego audyt pozwala wcześniej uporządkować obszary, które mogą stać się przedmiotem pytań lub zastrzeżeń kupującego. Dla kupującego jest natomiast sposobem na sprawdzenie, czy przejmowana firma rzeczywiście posiada stabilne podstawy prawne do prowadzenia działalności i czy wraz z przedsiębiorstwem nie przejmuje ukrytych ryzyk, np. wynikających z nieprawidłowych rozliczeń kierowców, niekorzystnych kontraktów, niewystarczającej ochrony ubezpieczeniowej albo toczących się sporów.

Co powinien obejmować audyt firmy transportowej?

Zakres audytu powinien zależeć od tego, jak działa dana firma. Inne obszary będą istotne dla przewoźnika wykonującego przewozy krajowe, inne dla firmy realizującej transport międzynarodowy, a jeszcze inne dla spedytora korzystającego z rozbudowanej sieci podwykonawców. Nie ma jednego uniwersalnego wzoru audytu, który w takim samym stopniu odpowiadałby każdej organizacji.

Punktem wyjścia powinna być weryfikacja podstaw formalnych prowadzenia działalności. Chodzi przede wszystkim o licencje, zezwolenia, certyfikat kompetencji zawodowych, dokumenty dotyczące dobrej reputacji, zabezpieczenia finansowego oraz zakres faktycznie wykonywanych przewozów. Warto sprawdzić, czy dokumentacja odpowiada rzeczywistemu modelowi działalności, zwłaszcza jeśli firma rozszerzała działalność na nowe rynki, typy przewozów albo usługi dodatkowe.

Bardzo ważnym elementem audytu są umowy z kontrahentami i wzór warunków zlecenia transportowego. To są jednak podstawowe dokumenty, które w praktyce wyznaczają zakres odpowiedzialności firmy, sposób rozliczeń, zasady reklamacji, kary umowne, obowiązki dokumentacyjne oraz wymagania dotyczące wykonania przewozu. Szczególną uwagę warto zwrócić na postanowienia dotyczące szkód w ładunku, opóźnień, potrąceń z frachtu, zakazu podzlecania, wymogów ubezpieczeniowych, jurysdykcji i prawa właściwego. Często już sama analiza kilku najczęściej stosowanych wzorów zleceń pokazuje, gdzie znajduje się największe ryzyko.

Warto zweryfikować również regulaminy i OWU stosowane wobec klientów oraz przewoźników. W praktyce to właśnie te dokumenty często uzupełniają zlecenia transportowe i wpływają na zakres odpowiedzialności stron, zasady składania reklamacji, terminy, obowiązki dokumentacyjne oraz możliwość dochodzenia kar umownych lub potrąceń. Problem pojawia się wtedy, gdy regulamin nie jest spójny ze zleceniem, umową ramową albo rzeczywistym sposobem wykonywania

przewozów. Audyt powinien więc obejmować nie tylko same wzory zleceń, ale cały zestaw dokumentów, które firma wykorzystuje w relacjach z klientami i podwykonawcami.

Osobnego spojrzenia wymagają umowy z podwykonawcami. W wielu firmach transportowych i spedycyjnych to właśnie ten obszar decyduje o poziomie bezpieczeństwa operacyjnego. Audyt powinien odpowiedzieć na pytanie, czy firma wie, komu powierza ładunek, czy dokumentuje proces weryfikacji i czy przyjęte procedury są możliwe do wykonania w codziennej pracy. Zbyt ogólne zasady nie dają realnej ochrony, ale zbyt rozbudowane i nierealne procedury również mogą okazać się problemem, zwłaszcza gdy firma formalnie zobowiązuje się do działań, których faktycznie nie jest w stanie przeprowadzić.

Kolejnym obszarem jest dokumentacja pracownicza i rozliczenia kierowców. W tym zakresie audyt powinien obejmować nie tylko umowy i regulaminy, ale również sposób rozliczania czasu pracy, dyżurów, nadgodzin, pracy w porze nocnej, delegowania oraz składników wynagrodzenia. W transporcie dokumentacja kadrowo-płacowa ma bezpośrednie znaczenie nie tylko przy kontroli, ale także w sporach z pracownikami oraz przy ocenie kosztów prowadzenia działalności.

W przypadku firm posiadających pracowników i współpracowników istotne znaczenie mają również klauzule poufności, zakazy konkurencji oraz dokumenty dotyczące ochrony informacji. W branży transportowej dostęp do danych klientów, stawek, tras, kontrahentów czy procedur operacyjnych ma realną wartość gospodarczą. Audyt pozwala ocenić, czy te obszary są właściwie zabezpieczone i czy przyjęte rozwiązania są możliwe do egzekwowania w praktyce.

Nie można pominąć czasu pracy kierowców, tachografów i dokumentacji przewozowej. Praktyka planowania tras powinna być zgodna z obowiązującymi normami, a dokumenty powinny pozwalać na wykazanie prawidłowości działań firmy. Warto sprawdzić, czy osoby odpowiedzialne za operacje mają procedury, które da się stosować w praktyce, a nie tylko dokumenty funkcjonujące formalnie w segregatorze lub folderze.

Osobnego sprawdzenia wymagają procesy specyficzne dla danego modelu działalności. Dla przykładu, w przypadku firm wykonujących przewozy do Wielkiej Brytanii znaczenie może mieć np. akredytacja Border Force i procedury związane z ograniczaniem ryzyka przewozu osób nieuprawnionych lub towarów niedozwolonych. Przy przewozach miejskich i międzynarodowych coraz częściej znaczenie mają także rejestracje w strefach niskiej emisji spalin. Są to obszary, które nie zawsze wynikają bezpośrednio z podstawowej dokumentacji przewozowej, ale w praktyce mogą wpływać na możliwość wykonywania zleceń, koszty działalności oraz ryzyko sankcji.

Istotną częścią audytu powinna być również analiza polis ubezpieczeniowych. Sam fakt posiadania polisy OCP, OCS czy CARGO nie oznacza jeszcze, że firma jest realnie zabezpieczona. Znaczenie ma zakres terytorialny, suma gwarancyjna, wyłączenia odpowiedzialności, wymogi dotyczące postępu, zabezpieczenia pojazdu i ładunku, zasady zgłaszania szkód, udział własny oraz klauzule dotyczące podwykonawców. Częstym problemem jest rozbieżność pomiędzy tym, co firma faktycznie robi, a tym, co obejmuje ochrona ubezpieczeniowa.

Audyt powinien objąć także procedury postępowania w przypadku szkody, reklamacji lub kradzieży ładunku. To momenty, w których szczególnie ważne są szybkość działania, zabezpieczenie dowodów, prawidłowa komunikacja z kontrahentem i ubezpieczycielem oraz zachowanie terminów. Brak procedury często prowadzi do chaosu organizacyjnego, a ten może mieć wymierne konsekwencje finansowe.

Warto sprawdzić również proces dochodzenia należności i reagowania na potrącenia. W praktyce transportowej spory o fracht, kompensaty, noty obciążeniowe czy nieuzasadnione reklamacje są jednym z częstszych problemów. Audyt pozwala ocenić, czy firma posiada dokumenty potrzebne do skutecznego dochodzenia zapłaty, czy właściwie zabezpiecza dowody wykonania przewozu i czy jej wzory umów oraz zleceń ograniczają ryzyko jednostronnego obciążania przewoźnika.

Audyt firmy transportowej powinien obejmować także podstawowe obszary compliance, w tym RODO, a w przypadku większych firm (50 i więcej etatów), także obowiązki związane z ochroną sygnalistów. W firmach transportowych przetwarzane są dane kierowców, klientów, podwykonawców, odbiorców, osób kontaktowych oraz dane wynikające z dokumentacji przewozowej. Warto sprawdzić, czy firma posiada aktualne dokumenty, procedury i upoważnienia oraz czy wie, jak reagować na zgłoszenia, incydenty lub żądania dotyczące danych osobowych.

Po co firmie transportowej audyt prawny?

Dobrze przeprowadzony audyt nie powinien kończyć się ogólną informacją, że „należy dostosować dokumentację do przepisów”. Jego celem jest wskazanie konkretnych ryzyk i praktycznych działań, które warto wdrożyć. Czasem będzie to zmiana wzoru zlecenia transportowego, czasem aktualizacja umowy z podwykonawcą, doprecyzowanie procedury weryfikacji kontrahentów, analiza polisy, uporządkowanie dokumentacji pracowniczej albo wdrożenie brakującej procedury wewnętrznej.

Warto też podkreślić, że audyt nie zawsze oznacza konieczność całkowitej przebudowy dokumentacji. Często wystarczy dostosowanie kilku kluczowych obszarów, które mają największe znaczenie dla odpowiedzialności firmy. Najważniejsze jest to, aby dokumenty odpowiadały rzeczywistości, a procedury były możliwe do zastosowania przez osoby, które na co dzień przyjmują zlecenia, kontaktują się z kierowcami, organizują przewozy i obsługują reklamacje. Przedsiębiorcy niepotrzebnie boją się audytów, mając wyobrażenie, że będzie się wiązać z dużym wysiłkiem organizacyjnym. W dzisiejszych czasach technologia pozwala na przeprowadzenie takiego badania także w 100% zdalnie - wyłącznie na podstawie dokumentów.

Audyt prawny firmy transportowej pozwala lepiej ocenić, gdzie kończy się zwykłe ryzyko biznesowe, a zaczyna ryzyko wynikające z nieaktualnych dokumentów, nieprecyzyjnych umów albo braku procedur. W branży, w której pojedyncza szkoda, kara administracyjna, odmowa wypłaty odszkodowania lub spór z kontrahentem może oznaczać istotne obciążenie finansowe, taka wiedza ma bardzo praktyczne znaczenie.

Dobrze przeprowadzony audyt daje przedsiębiorcy nie tylko informację o tym, co wymaga poprawy, ale również większą pewność, że jego firma jest przygotowana na codzienne wyzwania prawne i organizacyjne związane z prowadzeniem działalności transportowej.

Autor: Ewa Sławińska-Ziaja

Radca prawny w Trans Lawyers

www.translawyers.eu